

«БЕКТЕМИН»

Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин илимий иштер боюнча проректору п.и.д., профессор Н.И.Ишекеев

«01» март, 2024- жыл.

Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин кыргыз филологиясы факультети кыргыз тил илими кафедрасынын кеңейтилген жыйынынын
№1 ПРОТОКОЛУ

Бишкек ш.

2024-жылдын 1-марты

Катышкандар:

А.У. Акынбекова – жыйындын төрайымы, филология илимдеринин доктору, м.а. профессору (10.02.01), Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасы;

Т. С. Маразыков КР – УИАнын корреспондент-мүчөсү, филология илимдеринин доктору, профессор (10.02.01), Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасынын башчысы;

Ч. К. Найманова – филология илимдеринин доктору, профессор (10.02.19), Кыргыз-Түрк Манас университетинин гуманитардык факультети, филология бөлүмү;

К.Т.Джаманкулова – филология илимдеринин доктору, м.а.профессор (10.02.01), Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасы;

Г. К. Джумалиева – филология илимдеринин доктору, доцент (10.02.20), Кыргыз-Түрк Манас университетинин гуманитардык факультети, синхрондук котормо бөлүмү;

Г. Ш. Абдразакова – филология илимдеринин кандидаты, доцент (10.02.01.), Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасы;

И. Ш. Султаналиев – филология илимдеринин кандидаты, доцент (10.02.01.), Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасы;

А. А. Касиева – филология илимдеринин кандидаты, доцент (10.02.20), Кыргыз-Түрк Манас университетинин гуманитардык факультети, синхрондук котормо бөлүмү;

А. Б. Табалдиева – Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасынын ага окутуучусу;

Балбак кызы Лариза – Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасы окутуучусу;

Б. Т. Солтоноев – Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасы окутуучусу;

Б. Т. Бекназарова – Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасынын окутуучусу;

Отурумдун катчысы – А.Узенбекова

Күн тартиби:

Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин кыргыз филологиясы факультетинин кыргыз тил илими кафедрасынын изденүүчүсү Чортекова Миргул Темирбековнанын 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» аттуу темадагы кандидаттык диссертациясын талкуулоо.

Диссертациянын темасы жана илимий жетекчиси бекитилген (Ж.Баласагын атындагы КУУнун Илимий- техникалык кеңешинин отурумунун 2007- жылдын 26- январындагы №1 протоколунан көчүрмө). Илимий жетекчиси – филология илимдеринин доктору, профессор Найманова Чолпон Капаровна.

Диссертация Кыргыз улуттук университетинин кыргыз филологиясы факультетинин кыргыз тил илими кафедрасында аткарылган.

А.У. Акынбекова – жыйындын төрайымы, филология илимдеринин доктору, м.а. профессору (10.02.01), Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасы;

Жыйындын төрайымы –А.У. Акынбекова филология илимдеринин доктору, м.а. профессору, Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз тил илими кафедрасы;

УГУЛДУ:

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а. проф. А.У. Акынбекова: Бүгүнкү талкуунун, урматтуу катышуучулары, М.Т.Чортекованын ишин окугандардын дээрлик баары эле бул жерде окшойт. Кворум бар. Андыктан бүгүнкү кеңейтилген отурумду баштай берсек. Аспирант Чортекова Миргул Темирбековнанын «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» аттуу темадагы кандидаттык диссертациялык иши Ж.Баласагын атындагы КУУда 2007- жылы бекитилген. Азыр анын аталган кандидаттык диссертациясын талкууламакчыбыз. Илимий кеңешчи – филология илимдеринин доктору, профессор Найманова Чолпон Капаровна.

Күн тартиби боюнча кимиңиздерде кандай сунуш-пикирлер бар?

Жок болсо, күн тартибин бекитүү үчүн кол көтөрүп койсонуздар.

Каршы – жок, калыс – жок, баардыгы – макул.

Экинчиден иштин тартиби боюнча регламентти бекитип алалы. Иштин мазмунун тааныштыруу үчүн диссертант М.Т.Чортековага 10 мүнөт, диссертантка берилүүчү суроого 2 мүнөт, жарыш сөзгө 5 мүнөт берсек макулсуздарбы? Макул болсонуздар регламентти бекитип коюуга кол көтөрүп койсонуздар.

Каршы – жок, калыс – жок, баардыгы – макул.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а. проф. А.У. Акынбекова: Анда диссертациялык иштин мазмуну менен тааныштыруу үчүн сөздү диссертант Т.М. Чортековага берели.

Диссертант М.Т. Чортекова: Рахмат. Урматтуу төрайым жана отурумдун урматтуу катышуучулары, сиздердин назарыңыздарга «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» аттуу темада аткарылган кандидаттык диссертациябызды сунуштайбыз. Илимий жетекчим – филология илимдеринин доктору, профессор Найманова Чолпон Капаровна.

Теманын актуалдуулугу. Изилдөөгө алынып жаткан англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочтордун лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрүн изилдөөнүн актуалдуулугу төмөндөгү аспектилерди камтыйт:

1) Англис жана кыргыз тилдеринде мейкиндикти туюндурган сын атоочтордун лексикалык жана семантикалык өзгөчөлүктөрүн салыштырган терең изилдөөлөрдүн аздыгы. Сын атоочтордун арасындагы мейкиндиктеги чен-өлчөмдү сыпаттаган лексемалар тууралуу лингвистикалык маалыматтарды системалаштыруу жана кеңейтүү зарыл;

2) Англис тили — глобалдык тил, ал эми кыргыз тили улуттук, салыштырмалуу чектелүү колдонуудагы тил болгондуктан, аларды салыштырып изилдөө тил үйрөнүү жана тилдердин лексика-семантикалык структураларын түшүнүүдө актуалдуу;

3) Мейкиндик түшүнүгү бардык тилдерде жана маданияттарда негизги ролду ойнойт, бирок ар бир тилде ал башкача көрүнүштө болушу мүмкүн. Бул изилдөө англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндик концепциясынын айырмачылыктарын жана орток жактарын ачып көрсөтүү менен жалпы лингвистикага салым кошо алат;

4) Мейкиндик түшүнүгү когнитивдик лингвистикада өзгөчө маанилүү категориялардын бири. Бул изилдөө мейкиндикти адам кандайча концептуалдаштырып, ар кайсы тилдерде кандай лексикалык бирдиктер аркылуу билдирээрин көрсөтөт. Бул дагы тилдердин дүйнө туюмунун өзгөчөлүктөрүн ачууга көмөктөшөт;

5) Англис жана кыргыз тилдеринде мейкиндиктеги чен-өлчөмдү сыпаттаган сын атоочторду азыркы корпустук лингвистиканын алкагында статистикалык маалыматтарды камтып, лексикалык жана семантикалык жактан изилдеген эмгектер жокко эсе;

Изилдөөнүн максаты – англис жана кыргыз тилдеринде мейкиндикти билдирген сын атоочтордун лексикалык жана семантикалык өзгөчөлүктөрүн салыштырып талдоо аркылуу ар бир тилдеги мейкиндик түшүнүгүнүн

тилдик моделин түзүү жана алардын маданий-философиялык аспектисин ачуу болуп эсептелет. Илимий иштин максатына жетүү үчүн төмөндөгүдөй илимий-теориялык, **илимий-практикалык милдеттер коюлду:**

- индо-европалык, пост-советтик лингвистикасында, түркология жана кыргыз тил илиминде сын атоочторду изилдөө маселелерине арналган илимий эмгектердеги илимий жоболорго саресеп салуу менен илимий иштин теориялык өбөлгөлөрүн аныктоо;

- англис жана кыргыз тилдериндеги сын атоочтордун лингвистикалык табиятына, алардын классификациясына, тил илиминдеги валенттүүлүккө, сын атоочтордун лексика-семантикалык топторуна тиешелүү маселелерди талдап чыгуу;

- англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндик түшүнүгүн аныктоо;

- мейкиндик чен-өлчөмүн сыпаттаган сын атоочторду лексика-семантикалык топторго ажыратуу, алардын ядролук жана перифериялык семаларын тастыктоо;

- диссертацияга керектүү изилдөө материалдарын англис жана кыргыз тилдеринин корпустарында тандап алуу жана изилдөөгө алуу;

- корпустук лингвистиканын сандык жана сапаттык методдору колдонуу аркылуу мейкиндик чен-өлчөмүн туюнткан сын атоочтордун лексика-семантикалык табиятын аныктоо; эки тилдеги мейкиндик чен-өлчөмүн туюнткан сын атоочтордун лексика-семантикалык типологиялык окшоштуктары менен айырмачылыктарын изилдөө.

Иштин жыйынтыктарынын илимий жаңылыгы төмөнкүлөр:

1) Англис жана кыргыз тилдеринде мейкиндик чен-өлчөмүн туюнткан сын атоочтордун лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрүн алгач ирет корпустук лингвистиканын сандык жана сапаттык методдорунун негизинде салыштырмалуу анализдөөдө инновациялык мүмкүнчүлүктөрдү ачат;

2) Англис жана кыргыз тилдери ар башка тилдик топторго таандык болгондуктан, алардын ортосундагы окшоштуктар жана айырмачылыктарды ачыктоо өзгөчө маанилүү жаңылык болуп эсептелет;

3) Тил корпустарына сереп салынып, алардын ортосундагы айырмачылыктар көрсөтүлөт;

4) Кыргыз тил корпусунун моделдеринин негизинде чен өлчөм сын атоочторуна лексика-семантикалык анализ жүргүзүлөт.

Иштин практикалык баалуулугу. Изилдөөнүн жыйынтыктары мектептерде, жогорку окуу жайлардагы англис-кыргыз тилдеринин салыштырма типологиясынын материалдарын иштеп чыгууда колдонулушу мүмкүн. Мейкиндикти туюндурган сын атоочторду талдоо аркылуу атайын окуу программалары жана көнүгүүлөр түзүлүп, тил үйрөтүү процессине пайдалуу илимий булак боло алат.

Коргоого сунушталган жоболор:

1) Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндик чен-өлчөмүн сыпаттаган сын атоочтор тегиздик, узундук, кеңдик жана бийиктик өлчөмүн билдирген лексика-семантикалык топторго бөлүнөт. Бул топтордун ядросу менен

перифериясы, ошондой эле алардын ар түрдүү маанилик аспектилери аныкталат;

2) Мейкиндик категориясынын компоненттерин сыпаттоо өзгөчөлүктөрү англис жана кыргыз элдеринин этнолингвистикалык бөтөнчөлүктөрүн жана улуттук менталитетин чагылдырат, бул алардын дүйнө таанымындагы айырмачылыктарды көрсөтөт;

3) Тил корпустарын колдонуу аркылуу жүргүзүлгөн анализ мейкиндикти туюндурган сын атоочтордун лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрүн, колдонуу жыштыгын жана контексттик вариацияларын объективдүү түрдө аныктайт;

4) Англис жана кыргыз тилдеринде мейкиндик өзгөчөлүктөрү симметрия, асимметрия, форма, өлчөм, аралык жана чек түшүнүктөрү аркылуу аныкталат. Заттардын горизонталдык жана вертикалдык абалын сыпаттоодо колдонулган сын атоочтордун семантикалык өзгөчөлүктөрүндө окшоштуктар менен катар айырмачылыктар да бар;

5) Эки тилде тең мейкиндикти туюндурган сын атоочтор антропоцентрикалык мүнөзгө ээ. Алар адамдын физикалык жана интеллектуалдык өзгөчөлүктөрүн чагылдырып, метафоралык колдонууга ээ болуп, адамдын ар түрдүү сапаттарын сыпаттоодо колдонулат;

6) Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндик чен-өлчөмүн билдирген сын атоочтордун салыштырмалуу анализи алардын лексика-семантикалык жана стилистикалык өзгөчөлүктөрүндөгү окшоштуктар менен айырмачылыктарды аныктап, эки тилдин типологиялык мүнөздөмөлөрүн ачып көрсөтөт.

Иштин көлөмү жана түзүмү. Иш киришүүдөн, 3 теориялык жана практикалык баптан, корутундудан жана пайдаланылган адабияттардын тизмесинен турат. Иштин көлөмү 195 бетти түзөт. Колдонулган адабият 203 аталышты камтыйт.

Иштин негизги мазмуну. Изилдөө ишибиздин 1-бабы “Кыргыз жана англис тилдериндеги сын атоочтун изилдөөнүн теориялык маселелери” деп аталып, ал 4 параграфты камтыйт. 1.1. “Сөз түркүмдөр теориясын изилдөө” деп аталган параграфта сөз түркүмдөрүнүн изилдениши каралды. Сөз түркүмдөр теориясынын байыркы мезгилде пайда болушу, калыптанышы жана азыркы убакка чейинки өнүгүүсү талданат. 1.2. “Англис тилиндеги сын атоочтордун лингвистикалык табияты” деген параграфта англис тилиндеги сын атоочту изилдөөнүн теориялык маселелери, этимологиясы, түрлөрү талданат. 1.3. “Түркологияда жана кыргыз тил илиминдеги сын атоочтордун изилдениши” деген параграфта түркологиядагы жана кыргыз лингвистикасында сын атоочтордун иликтениши, сын атоочтордун даражалары, затташкан сын атоочтор талданат. Сын атоочтун салыштырма тил илиминде изилдениши. Азыркы салыштырма лингвистиканын алкагында сын атоочтор боюнча жүргүзүлгөн эмгектерге сереп салынат. Сын атооч тууралуу заманбап изилдөөлөр. Азыркы антропологиялык нуктагы лингвистиканын алкагында жүргүзүлгөн изилдөөлөр каралат. 1.4. “Тил илимдеги валенттүүлүк, лексикалык – семантикалык топ жана лексикалык –

семантикалык түр (вариант)” деген параграфта валенттүүлүк изилденет. Лексика-семантикалык топ, семантикалык талаа, лексика-семантикалык вариант иликтенет.

Ал эми ишибиздин экинчи бабы “Англис жана кыргыз тилдериндеги сын атоочту изилдөөнүн методологиясы, материалдары жана методдору” изилдөөнүн объектисин, предметин, материалдарын жана методдорун иликтөөгө алат. 2.1. “Англис жана кыргыз тилдеринде сын атоочту иликтөөнүн методологиясы жана материалдары” деген параграфта изилдөөнүн методологиялык өбөлгөлөрү талданып, сын атоочтор боюнча жазылган эмгектер талданат. Аталган диссертациянын методологиялык негиздери катары азыркы лингвистикалык компаративистиканын, функционализмдин, корпустук лингвистиканын негизги принциптери колдонулду. Аталган параграфта мейкиндикти туюнткан сын атоочторду изилдөөдө колдонулган англис тилиндеги корпустар тууралуу маалымат берилет. Кыргыз тилинин корпусундагы фактылык материалдар белгиленет. Мейкиндиктеги чен-өлчөмдү билдирген сын атоочтор бирден лемма (унгу) түрүндө терип издештирилди. 2.2. “Изилдөөнүн методдору” параграфында изилдөөдө колдонулган методдор көрсөтүлөт. Илимий иште жалпы илимий методдор: анализ, синтез, жалпылоо, классификациялоо колдонулат; лексика-семантикалык анализ сын атоочтордун лексикалык, семантикалык, стилдик, контексттик, денонативдик жана коннотативдик маанилерин ачып берет; сын атоочтордун сөздүктөгү маанилеринин анализи, ядро менен периферияны аныктоочу семалык анализ пайдаланылды. Ошондой эле диссертацияда корпустук лингвистиканын сандык жана сапаттык методдору колдонулат. Мейкиндиктеги чен-өлчөмдү билдирген сын атоочторду ачкыч сөздөр катары тандап алып, аларды корпустагы жыштыгын жана кайталанышы изилденди.

Иштин 3-бабында “Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти билдирген сын атоочторду изилдөөнүн тыянактары” деп аталып изилдөөнүн натыйжаларын чагылдырат. 3.1. “Англис жана кыргыз маданиятындагы Мейкиндик түшүнүгүнүн өзгөчөлүктөрү” деген параграфта мейкиндик түшүнүгүнүн англис тилде сүйлөгөн калктардын жана кыргыздардын тилдик аң-сезиминдеги орду талданат. Англичандар мейкиндикти көп учурда өлчөм сын атоочтору менен туюнтушат, анткени бардык материалдык заттын узуну, туурасы, бийиктиги жана көлөмү бар”. Англичандар өздөрүнүн дүйнө карашында мейкиндиктин өзгөчөлүктөрүн симметрия, ассиметрия, форма, өлчөм, аралык жана чек аркылуу аныкташат. Мейкиндикти англичандар так аныкташат, ошондуктан анын өзүнө гана тиешелүү белгилери бар. Кыргыздар Евразиянын тоо-талааларында, талаа-ойдуңдарында көчүп, конуп жүргөн эл болгондуктан, мейкиндикти өз көз карашы, туюму, көчмөн философиясы, маданияты жана ыйык ишенимдери аркылуу өзгөчө түшүнүп, аны тилде чагылдырышкан. Кыргыздар мейкиндикти чексиз элестетишет, алар үчүн бийиктиктин орду өзгөчө. Кыргыздардын жер-сууларга ат койгондо алардын көлөмүн, кеңдигин, тардыгын, узундугун, кыскалыгын, алыстыгын, жакындыгын, башатын ж. б. эске алышат. 3.2. “Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти билдирген сын атоочтордун лексика-

семантикалык топтору” деген параграфта мейкиндик чен-өлчөмүн туюнткан сын атоочтор лексика-семантикалык топторго ажыратылат. 3.3. “Англис жана кыргыз тилдериндеги тегиздик өлчөмүн туюнткан сын атоочтордун лексика-семантикалык табияты” деген параграфта тегиздикти билдирген сын атоочторго англис жана кыргыз тилинин корпустарындагы статистикалык маалыматтар аркылуу лексика-семантикалык анализ жүргүзүлдү. 3.4. “Англис жана кыргыз тилдериндеги узундук өлчөмүн сыпаттаган сын атоочтордун лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрү” деген параграфта узундукту сүрөттөгөн сын атоочтордун лексика-семантикалык табияты талданат. 3.5. “Англис жана кыргыз тилдериндеги кеңдик (тууралык) өлчөмүн сыпаттаган сын атоочтордун лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрү” деген параграфта мейкиндиктеги кеңдикти туюнткан сын атоочтордун лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрү талданат. 3.6. “Англис жана кыргыз тилдериндеги бийиктик өлчөмүн сыпаттаган сын атоочтордун лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрү” деген параграфта бийиктикти туюнткан сын атоочтордун лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрү изилденет.

Изилдөө ишибизде коюлган негизги максат жана ага жетүү үчүн аныкталган милдеттер толук аткарылды. Иште коюлган негизги максатка ылайык, англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочтордун лингвистикалык өзгөчөлүктөрүн изилдөөгө байланыштуу негизги теориялык жоболор толугу менен тастыкталгандыгы туурасында жыйынтыкка келүүгө болот.

Иштин корутундусунда изилдөөнүн жыйынтыгы, тыянактар берилген. Көңүл бурганыңыздарга чоң рахмат.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а. проф. А.У. Акынбекова: Анда эмесе суроо-жоопторго өтсөк. Суроолорунуздарды берсениздер болот.

1. Ф.и.к., доцент И.Ш. Султаналиев:

Суроо. Англис жана кыргыз тилдериндеги сын атоочторду изилдөө боюнча сизге чейин диссертациялык иштер жазылыптырбы?

Жооп: Сурооңузга рахмат, мага чейин биринчи эле Б.Ж. Үмөталиеванын “Азыркы кыргыз тилиндеги сын атоочторду изилдөө” иши, А. К. Кайкыбашеванын “Немис жана кыргыз тилдеринин сын атоочторунун парадигматикалык-синтагматикалык аспектилери” иши жана “Англис жана кыргыз тилдериндеги сын атоочторду салыштырып изилдөө” темадагы кандидаттык диссертация илимий жетекчим Найманова Ч. К. тарабынан изилденген.

Суроо. Англис жана кыргыз тилинде сын атоочтор боюнча, окутуу боюнча студенттер үчүн, кыргыз тилинде мектеп окуучулар үчүн кандай китептер (окуу китеби же окутуу методикасы) жазылган?

Жооп. Жалпы англис тилди кыргыз тилде окутуу боюнча 1988-жылы чыккан Турдалы Турсуналиевдин “Англис тилинин грамматикасы” кыргыз тилдүү мектерине окуучулар жана мугалимдер үчүн колдонмо китебин айтсак болот. 2012 - жылы чыккан А. Юсупова, Н. Мараш-Оглы, А. Шакирова авторлору тарабынан кыргыз тилдүү мектептердин жогорку

класстарына “ENGLISH” англис тили окуу китеби “Билим-Компьютер” басмаканасы тарабынан басылып чыгарылган.

Акыркы жылдары 2018 - жылдан баштап, “Аркус” басмасы тарабынан басылып чыккан, улуттук китептер катары авторлор Чынара Абдышева менен Ольга Балутанын, Анна Фатнева жана Наталья Цуканованын “Англис тили” окуу китеби жана жумушчу дептери менен чогуу кыргыз тилдүү мектептердин бардык класстарына жана мугалимдер үчүн дагы методикалык колдонмо чыгарышкан. Окуу китеп мектептин бардык класстарында чет тилин окутуунун коммуникативдик жана кесиптик багыт берүү принциптерин эске алуу менен иштелип чыккан.

Суроо. Жазылган диссертациялык иштин натыйжалары студенттер, мектеп окуучулар тарабынан пайдаланыш керек, окуу китеби жазылыш керек, ушул сыяктуу практикалык максаттарды көздөдүнүз беле?

Жооп. Албетте, практикалык жагын көздөгөм, алдыдагы планда бар. Студенттер үчүн салыштырма типология, лексикология дисциплиналарына окуу методикалык китепчелерди чыгарууга азыркы кампаравистика менен корпустук лингвистиканын алкагында, салыштырма методдорду колдонуу менен окуу куралдарын чыгарууга пландар бар.

2. Ф.и.д., Г. Жаманкулова:

Суроо. Иштин жаңылыгы эмнеде кыскача?

Жооп. Иштин жаңылыгы англис жана кыргыз тилдеринде мейкиндик чен-өлчөмүн туюнткан сын атоочтордун лингвистикалык өзгөчөлүктөрү алгач ирет классикалык методдон сырткары, корпустук лингвистиканын сандык жана сапаттык методдорунун колдонуп, корпустун материалдарынын негизинде тастыкталган жана объективдүү статистикалык маалыматтар талданып, лексикалык анализ жүргүзүлдү.

Суроо. Типологиялык жалпылыктар жана айырмачылыктар кайсылар 1, 2, 3 атасаңыз?

Жооп. Типологиялык жалпылыктар: англис жана кыргыз тилдеринде сын атоочтор сын-сыпатты билдирет, эки тилде тең сын атоочтор структурасы боюнча жөнөкөй жана татаал болуп бөлүнөт, эки тилде тең сын атоочтордун салыштырма даражалары бар, эки тилде тең мейкиндиктеги сын атоочтор тегиздикти, узундукту, кендикти, бийиктикти жана көлөмдү чагылдырат.

Айырмачылыгы, анализденип жаткан тилдерде сүйлөгөн элдин этнолингвистикалык бөтөнчөлүктөрү жана улуттук менталитетинин тилде чагылдырылышы.

Суроо. Иштин кайсы жеринде лексикалык семантикалык топтор, стилдик, контекстик, денотативдик, конотативдик маанилери ачылды деп жободо айтылып аткандай ошолорду 1-2 сүйлөм менен мүнөздөп бериңизчи?

Жооп. Мисалы. Кыргыз тилиндеги сын атоочтордун маанилерин ала турган болсок: корпуста стилдик жанр боюнча текстер дагы жыйнагандыктан, “жалпак тил” деген метафора “чечен” маанисин билдирет. Мисалы, корпуста Эр Төштүк эпосунан: “Жазы жаак, жалпак тил Чечен

кандар дагы бар”. Бул сүйлөмдө адамдын келбетин сүрөттөөдө-денотативдик маани, ал эми “чечен” коннотативдик маани билдирет.

Ал эми ушул эле сын атооч публицистикалык стилде жана оозеки кеп стилинде жалпак тил — түшүнүктүү тил деген маанини түшүндүрөт. Корпустан алынган Эркин-Тоо гезитинин материалында — Көз карандысыз эгемен мамлекеттин негизги өзөгү сот эркиндиги менен бааланышы зарыл. Жөнөкөй жалпак тил менен айтсак, биринчи Жараткан болсо, андан кийинки ишенимибиз эле сот.

Суроо. Эмне үчүн корпустук анализди колдондуңуз?

Жооп. Ишибизде алгач ирет корпустук лингвистиканын сандык жана сапаттык методу колдонулгандыктан жана иштин жаңылыгы катары киргизилгендиктен, корпустук материалдарды англис тилинде жана ошондой эле кыргыз тилинин корпусу менен иштедик, маалыматтар чогултулуп, аларга лексикалык- семантикалык жактан анализденди. Тил корпусу — бул тилдик материалдар, т.а. электрондук тексттердин жыйындысы.

3. Ф.и.к., доценти Г. Абдразакова:

Суроо. Диссертациянын теориялык сереп жүргүзүү бөлүмүндө сөздөрдү сөз түркүмдөрүнө бөлүштүрүүнүн 3-принцибин И. Абдувалиевдин окуу китебине таянып, баяндап берип атасыз, ошону эмне максатта бердиңиз, ушуга улай сын атооч, атооч, тактоочторду мисалдар менен айырмалап бериңизчи?

Жооп. Сурооңуз үчүн рахмат. Сөз түркүмдөрдү бөлүүнүн теориясын ар Абдувалиевдин принциптерин алганыбыздын себеби- жогорку окуу жайларында негизги эмгектердин бири болгондуктан жана азыркы кыргыз морфологиясындагы окула турган окуу куралы катары сунушталгандыктан колдонулду.

Кийинки кошумча сурооңуз боюнча, сын атооч - заттын сын-сыпатын, өң-түсүн, формасын, ж.б. билдирет, кандай? деген суроого жооп берет. Мисалы, узун моюн, кыска, убакыт, ж.б.; зат атооч - заттын атын билдирет, мисалы, бул дарак, ж.б.; ат атооч - затты же анын белгилерин атабай туруп, аларды жалпы мааниде көрсөтүүчү сөздөр, мисалы, мен, сен; ушул, тиги; ар ким, эч ким ж.б..

Суроо. Англис тилинде катыштык, сапаттык сын атоочтор барбы, англис тили менен кыргыз тилиндеги сын атоочтордун түрлөрү, даражалары айырмачылыгы кандай?

Жооп. Англис тилинде катыштык, сапаттык сын атоочтор бар; англис тили менен кыргыз тилиндеги сын атоочтордун түрлөрү дээрлик окшош, бирок айрым сын атоочтор структуралык жактан айырмаланат, мисалы *in*harpy деген сын атооч *in*- префигси уңгуга жалгашып жасалат, ал *бактысыз* дегенди билдирет, кыргыз тилинде өзүнүн типологиялык өзгөчөлүгүнө байланыштуу сын атоочтордо префигкстер колдонулбайт.

Суроо. Даража категориясы англис тилинде канча, кыргыз тилиндеги сын атоочтун даражаларынан айырмачылыгы?

Жооп. Эки тилде тең жай, салыштырма жана күчөтмө даражалар бар, бирок англис тилинде татаал сын атоочторду салыштырууда *more, most* деген

лексемалар кошулуп салыштырылат, мисалы, beautiful-more beautiful-most beautiful (сулуу - сулуураак - эң сулуу), кыргыз тилинде салыштырма даражаны чыгыш жөндөмөсүнүн -дан жана -ыраак мүчөсү уюштурат, ал эми күчөтмө даражаны эң, өтө, абдан, чымкый, чылк деген ж. б. күчөткүч бөлүкчөлөрдүн жардамы менен жасалат, сын атоочтун толук кайталанып же кыскарып айтылышы аркылуу жасалат. Мисалы: кыпкызыл. Кыргыз тилинде басаңдатуучу даража бар, бирок англис тилинде басаңдатуучу даража деген өзүнчө категория жок, алар less, least деген сөздөр менен берилет.

Суроо. Сын атоочтор татал этиштин тутумунда кездешеби? Мисалдар менен далилдеңиз.

Жооп. Англис тилинде айрым этиштердин тутумунда сын атоочтор кездешет, мисалы: *be ill* (сөзмө-сөз которгондо: оорулуу болуу - ооруп калуу), *be hungry* (сөзмө-сөз которгондо ачка болуу - курсагы ачуу), *be sleepy* (сөзмө-сөз которгондо уйкулуу болуу - уйкусу келүү) ж.б.

Суроо. Ядро жана перифериялык боюнча тактай кетсеңиз. Сын атоочтордун перифериясын кантип анализдедиңиз?

Жооп. Мейкиндикти туюнткан сын атоочтордун семантикалык талаасын табууда сын атоочтордун синонимдери каралды, ошол синонимдердин ичинен кайсынысы доминанттык белгиге ээ болуп, мааниси кеңири болсо, ошол синонимдик доминантты биз ядро (өзөк) катары тандап алдык. Ал эми калган синонимдер периферияда калды.

Суроо. Корпустук лингвистика атайын илимий багыт же илимий дисциплина катары, илимий коомчулукта так бөлүнүп өзүнчө кабыл алынып чыкты беле? Ал тууралуу теориялык изилдөөлөр кандай деңгээлде жүргүзүлгөн? Методологиясы, ык-амалдары конкреттүү түрдө сунушталды беле?

Жооп. Корпустук лингвистика колдонмо лингвистиканын бир багыты катары өтө кеңири индо-европа тилдеринде өтө жигердүү өнүккөн багыт, ал тилдеги тексттердин жыйнагын билдирет, тексттердин жыйнагы тилдин өткөнкү же бүгүнкү абалы тууралуу чын далилдерди берет, ошондуктан корпустук лингвистикадан алынган фактылык материалдар тилдин чыныгы абалын сандык жана сапаттык методдор менен ачып берет. Корпустук лингвистиканын теориясы, методологиясы жана методдору батышта 20-кылымдын акырында эле такталып, лингвистиканын кадыресе бир бөлүгү катары тилдик кубулуштарды сыпаттоодо колдонулуп келет. Корпустардан жыйналган фактылык материалдар далилдүү жыйынтыктарды бергендиктен, биз аталган диссертацияда колдондук.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а. проф. А.У. Акынбекова: кийинки суроону Кыргыз-Түрк Манас университетинин доценти, Кыргыз тили корпусунун негиздөөчүсү ф.и.к., А.А.Касиева берсин.

4. Ф.и.к., доцент А.А. Касиева:

Суроо. Миргүл Темирбековна, корпус менен изилдедиңиз, кыргыз тилинин корпусунда мисалы сын атоочтор – adj. (adjective) деп берилип атат. Сын атооч негизинен, кыргыз корпусунда эн жөнөкөй тег (эн) менен берилген сөз түркүмү катары эсетелет. Менин суроом, кыргыз

корпусунда атоочтуктар кандай тегтер менен энтектелип берилген? Айырмалай алдыңызбы?

Жооп. Суроо үчүн рахмат. Аида Аскарбековна, кыргыз тилинин корпусунда, атоочтуктар мисалы “биз” – “prn_pers_pl_nom” - (pronoun, personal, plural, nominative); ал эми “бул” - “det-dem” (demonstrative); “ага” деген атоочтук prn_pers_p3_sg_dat (pronoun, personal, 3rd person, dative) деп энтектелген.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а. проф. А.У. Акынбекова: Кийинки суроону Кыргыз-Түрк Манас университетинин доктору, ф.и.д., Джумалиева Гулнара берет.

5. Ф.и.д., проф.м.а. Г. К. Джумалиева:

Суроо. Менин бир эле суроом бар, айтылып кеткен семантикалык талаа боюнча ядро, периферия. Кандай критерийлерди колдонуп, антоним-синонимдерди периферияга кетирип атасыз? Кайсы теорияга таянып атасыз, а балким ал антоним-синонимдер ядронун жанында. Периферияда негизинен мисалы макал-лакаптар, фразеологизмдер болуп калышы да мүмкүн.

Жооп. Сурооңуз үчүн рахмат. Гулнара Кабылбековна, ар бир тилдин периферия жана борбор түшүнүктөрүн болуусу акыркы убакта практикалык мааниге ээ болууда жана тил деңгээлин изилдөөдө кеңири колдонулууда. Мейкиндикти туюнткан сын атоочтордун семантикалык талаасын табууда сын атоочтордун синонимдери жана антонимдери каралды. Ошол себептен, тилдеги периферияларды бөлүү сандык критерийлердин ичинен ассиметрия жана симметрия түшүнүгүнө таяндым. Карцевский, Якобсон, Скаличка, Барсон аттуу лингвистер тилде ассиметрия жана симметрия формасын болуусуна кызыгып келишкен. Ал эми ассиметрия менен симметрия критерийи ошол эле антоним, синоним, омонимдер тууралуу кеп. Синонимдердин ичинен кайсынысы доминанттык белгиге ээ болуп, мааниси кеңири, тилде колдонуу жыштыгы жогору ыкмаларын эске алуу менен ошол синонимдик доминантты биз ядро (өзөк) катары тандап алдык. Ал эми калган синонимдер периферияда да калды. Сиз айткан макал-лакаптар, фразеологизмдер жогорудагы критерийди эске ала турсам, алыскы периферияга кирип калат. Жакынкы периферия синоним жана антонимдер.

6. Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а. проф. А.У. Акынбекова: Мен дагы бул иш менен таанышып чыккам.

Суроо. Кыргыз тили корпусуна сөздөрдү жүктөөгө сиздин катышыңыз барбы же даяр материалдарды колдондуңузбу? Эгерде болсо, тил корпусуна оозеки кепти жүктөө кандай формада ишке ашат?

Жооп. Сурооңуз үчүн рахмат. Кыргыз тили корпусуна сөздөрдү жүктөөгө катышым жок, жөн гана методология катары колдондум.

Суроо. Бул корпустарга жүктөлгөн сөздүк жыштыктардын тил илимине канчалык мааниси бар?

Жооп. Тил илимине чон мааниси бар, анткени корпустарга жүктөлгөн сөздөрдүн жыштыгынын негизинде лингвистер, мугалимдер, котормочулар тилдерди үйрөтүүдө, окуу китептерин жана окуу куралдарын түзүүдө чоң жардам берет. Мисалы, ар кандай тилдик бирдиктердин пайда болуу

жыштыгын эсептөө менен туруктуу сөз айкаштарын табууга мүмкүнчүлүк түзөт. Убакыттын өтүшү менен изилдөө милдеттеринин спектри кеңейген. Теориялык гипотезаларды текшерүү жана далилдерди табуу үчүн керектүү курал.

Суроо. Корпустарга жүктөлгөн чыгармалардагы сөздүк жыштыктар менен окурмандар кандай жолдор менен таанышса болот?

Жооп. Корпустарга катталуу жолу менен тааныша алышат. Керектүү тилдик бирдиктерди корпустун программасынын таблосуна терүү менен корпустарга жүктөлгөн чыгармалардагы сөздүк жыштыктарын көрө алышат.

Суроо. Илимий жетекчиңиз Ч. К. Найманованын “Англис жана кыргыз тилдериндеги сын атоочторду салыштырып изилдөө” деген темадагы кандидаттык иш менен сиздин ишиниздин айырмасы эмнеде?

Жооп. Ч.К.Найманованын “Англис жана кыргыз тилдериндеги сын атоочторду салыштырып изилдөө” деген темадагы кандидаттык иши жалпы сын атоочторго арналып изилденген, ал эми менин ишимдин айырмачылыгы мейкиндикти туюндурган чен-өлчөм сын атоочторуна анализ жүргүзүлгөн. Чектелген.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а. проф. А.У.Акынбекова: Суроолорунуздар жок болсо, кийинки сөздү илимий жетекчиси Чолпон Капаровна Наймановага берели.

Ф.и.д., профессор Ч.К. Найманова: 2003 - жылы КУУнун чет тилдер факультетинде англис тили кафедрасынын башчысы болуп иштеген кезде, Миргүл лаборант катары иштеп баштаган, 2007- жылы илимий иштин темасын бекитип, аспирантурага тапшырды. Миргүл диссертациялык ишинин үстүнөн бир топ жылдан бери изилдөө жүргүзүп келет. Биринчиден, Миргүлдүн илимий жетекчиси катары, өзүнүн ишине жоопкерчиликтүү мамиле кылган адис катары баа берем. Диссертант бул тема боюнча көптөгөн адабияттарды окуп, талдап чыкты. Арадан көп жыл өткөндүгүнө байланыштуу чогуу олтуруп, мини талкуу кылып, классикалык методго жаны методиканы кошуу идеясы келип чыкты. Бул корпустук лингвистика. Кыргыз тилинин корпусу ачылганына 2 жыл болсо дагы, жаны методика катары илимий ишибизге метод катары коштук. Жаны методика татаал болгонуна карабастан, аракет кылдык. Албетте кемчилиги жок иш болбойт. Жетекчи катары мен ойлойм, максатыбызга жеттик. Бирок бүгүн сиздердин пикиринерди, сунуштарынарды, кемчиликтерди уккубуз келет. Анткени ар бир сунуш пикирлериниздер биз үчүн маанилүү. Сиздерге чон рахмат, чогулуп бергениниздер үчүн иштин илимий жетекчиси катары ыраазычылык билдирем.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а. проф. А.У. Акынбекова: Рахмат Чолпон Капаровна.

Дагы суроолорунуздар болсо бериңиздер. Суроолор барбы?

Отурумдун катышуучулары: - Суроолор жок. Талкууга өтө берсек болот.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а.профессор А.У.Акынбекова: Азыркы сөз филология илимдеринин доктору Г. Жаманкуловага берилет.

Ф.и.д., Г. Жаманкулова: Эмгекте изилдөөнүн максаты - англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ бүрүү болуп эсептелет. Иштин милдеттери аныкталган.

Иш 3 баптан турат. 1 - бапта аталган маселе илимий-териялык маселелери каралган. 2 - бапта изилдөөнүн методологиясы 6 методдору жана материалдары орун алган. 3- бапта изилдөөнүн тыянактары берилген. Ар бир баптын аягында тыянактар, корутунду жана колдонулган адабияттардын тизмеси берилген.

Илимий эмгектер иштин максаты, милдеттери, жаңылыгы, жоболору орун алган. Иш кандидаттык диссертацияларды жазуунун талаптарына жооп берет.

Илимий иштин жаңылыгы 1) англис жана кыргыз тилдериндеги сын атоочтордун лингвистикалык өзгөчөлүктөрүн аныктоо, талдоо, далилдөө, 2) англис жана кыргыз тилдериндеги тил корпустарын колдонмо лингвистикасындагы мааниси аныкталат, тил корпустарына сереп салынып, алардын ортосундагы айырмачылыктар аныкталат, тил корпусунун табияты талданат. Жоболор берилген.

3- бап. 3.1. мейкиндик түшүнүгүнүн өзгөчөлүктөрү, мында кыргыздар тууралуу маалыматта ссылка жок (72). 3.2. Лексико-семантикалык топтору: тегиздик, узундук, бийиктик, көлөм (74) ж.б. Кыргыз тилиндеги материалдар, мисалдар жарды, ссылжалар жок (87-89-бб. ж.б.). Англис тилиндеги тегиздик өлчөмүн туюндурган сын атоочтордун лексикалык-семантикалык табияты диаграммалар менен берилген: «тегиз», кыргыз тилинде «тегиз», «жайпак» «тайпак» ж.б. талданган.

Эмгекте англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти билдирген сын атоочтордун жалпылыгы жана өзгөчөлүктөрү берилген, бирок дагы иштөө керек.

Сунуштар: жоболорду тактоо талап кылынат. Кыргыз тилиндеги материалдар, мисалдар жарды, ссылжалар жок. Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти билдирген сын атоочтордун жалпылыгы жана өзгөчөлүктөрү дагы такталып жазылууга муктаж деген ойдобуз. Ишти орфографиялык, пунктуациялык, техникалык каталардан арылтуу керек.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а. профессор А.У. Акынбекова: Кийинки сөз филология илимдеринин кандидаты, доцент Г.Ш.Абдразаковага берилет.

Ф.и.к., доцент Г.Ш. Абдразакова: М.Т.Чортекова «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» деген темада жазылган диссертациялык иши 10.02.20 адистигине туура келет. Анткени кыргыз тили жана англис тилиндеги мейкиндикти (тегиздик, узундук, кеңдик, бийиктик) туюндурган сын атоочтор изилдөөнүн объектиси катары атайын колго алынган. Алардын лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрү салыштырылып, азыркы учурдагы колдонулуш абалын тактоого, статистикасын корпустук лингвистиканын алкагында аныктоого басым жасалган. Алардын

статистикасы таблицалар, диаграммалар аркылуу сандык, пайыздык өлчөмдө интернет жебелери аркылуу көрсөтүлгөн. Диссертациялык иштин актуалдуулугу мына ушунусу менен белгиленет.

Диссертациялык ишке карата төмөнкүдөй сын-пикирлер жана сунуштарыбыз бар: 1. Кыргыз тилиндеги сын атоочтор менен англис тилиндеги сын атоочко мүнөздүү белгилер, илимий теориялык жалпылыктар, окшоштуктар жана айырмачылыктар салыштырылып, белгиленип көрсөтүлсө туура болмок. Себеби, кыргыз тилинде теориялык маселеге байланыштуу сын атоочтун түрлөрү, жасалышы, даражалары, заттанышы тууралуу маселелер англис тилинде кандай каралат? Салыштырылып, жыйынтыктар чыгарылгандыгы байкалбайт. Англис тилинде сын атоочтун төмөндөгүдөй түрлөрү бар деп 12 пункттан турган түрү белгиленип, көрсөтүлгөн (20-бет). Англис тилинде даража категориясы өзүнчө бөлүнүп каралбайбы деген суроо туулат. Ошондой эле, кыргыз тилиндеги жактама ат атоочтор англис тилинде сын атооч катары каралабы деген да суроо туулат.

2. Сын атооч сөздөр менен тактооч жана атоочтуктар аралашып кеткен жерлери абдан көп 76-77-б., 120-б., 121-б. 123-б., 124-б. ж.б. Буларга кылдаттык менен карап, түшүндүрмөлөр берилиши керек.

3. Иште окуу куралдарына, окуу китептерине караганда илимий изилдөөлөргө, илимий көз караштарга көбүрөөк басым жасалса туура болот. Анткени бул илимдин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга карата жазылган илимий изилдөө иши болуп эсептелет.

4. Диссертациянын 40-бетинде *аз болдук, тирүү элек* деген татаал этиштерде *эле* бөлүкчө деп берилген. Ал бөлүкчө эмес, жардамчы этиш катары каралат.

5. Иште сунушталган жоболорго ылайык корутунду чыгарууда айырмачылык өзгөчө байкалат. Иштин корутунду бөлүгүн кайрадан карап чыгып, жоболорго ылайык кыскартуу жана конкреттештирүү керек.

6. Диссертациянын текстинде орфографиялык, пунктуациялык, стилистикалык, техникалык мүчүлүштүктөр көп кездешет. Аларды КР Президентине караштуу УАК тарабынан сунушталган диссертациялардын мазмуну жана структурасы боюнча инструкциясына ылайык оңдоо сунушталат.

Жыйынтыктап айтканда, Чортекова Миргүл Темирбековнанын «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» деген темада 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациялык ишин жогоруда белгиленген мүчүлүштүктөрдү эске алып, оңдоо менен бүткөн иш катары диссертациялык кеңешке коргоого сунуштоого болот деп эсептейбиз.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а.профессор А.У. Акынбекова:
Кийинки сөз филология илимдеринин кандидаты, доцент И.Ш. Султаналиевге берилет.

Ф.и.к., доцент И. Султаналиев: М.Т. Чортекова диссертациялык иши англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторду азыркы корпустук лингвистиканын алкагында статистикалык маалыматтарды камтып изилдегени менен баалуу.

Эмгекте «Изилдөөнүн максаты» - англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү деп көрсөткөн. Ошого ылайык эки тилдеги сын атоочтордун лексика-семантикалык, типологиялык табияты боюнча корпустук лингвистиканын алкагында көптөгөн мисалдар келтирилген. Бул жакшы, бирок анын практикалык, прагматикалык, стилистикалык жактан кандай пайдасы бар, өзгөчө кыргыз тили үчүн? Ондогон жылдар бою англис, немец, француз, ж.б. чет тилдери менен кыргыз тилин салыштырган көптөгөн диссертациялар жазылды, бирок алардын теориялык же практикалык жетишкендиктери турмушта колдонулбайт, жок дегенде, диссертациядагы факт-материалдарды камтып, студенттер менен мектеп окуучулары үчүн керектүү илимий же окуу китептери жазылбайт. Ошондуктан диссертанттар факт - материалдарды каттоо менен гана чектелбей, тереңирээк, так максат коюшса деген ойдомун, б.а. эки тилдеги сын атоочторду салыштырып анализдөө аркылуу биз эмнеге жетишебиз? Мындан аркы иштерде алысты көздөгөн максаттар коюлса.

Тактоо керек. Мисалы:

Айрым тилдерде (кытай тилинин мандарин вариантында) сын атооч жок. (16-бетте) делет. Биздин оюбузча, сын атоочу жок тил болбойт. Автор 77-бетте келтирген *заңкайган*, *даңкайган*, *килейген*, *килтейген*, *дардайган*, *балтайган* деген сөздөр семантикалык жана морфологиялык принциптен алып караганда кыргыз тилинде сын атооч эмес, этиштин өзгөчө атоочтук формасы катары каралып жүрөт. Ал эми синтаксистик принциптен алып караганда, аныктоочтун милдетин аткарып, сын атоочко да окшошуп кетет, б.а. талаш маселе. Ошондуктан диссертант ишти коргоо мезгилинде бул маселеге так жооп бергидей даярданып барышы керек деген ойдобуз.

Жыйынтыктап айтканда, изилдөө иши диссертациялык талаптарга жооп берет. Эмгекти коргоого сунуш кылабыз.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а.профессор А.У. Акынбекова: Кийинки сөз филология илимдеринин доктору, доцент Г.К. Джумалиевага берилет.

Ф.и.д., доцент Г.К. Джумалиева: Соңку мезгилдерде англис жана кыргыз тилдерин салыштырып, мейкиндикте изилдөө иштери көп көңүл бурула баштады. Ал гана эмес тил илиминдеги кубулуштар тилдик талааларда кеңири изилдөөгө алынып, илимий - теориялык жана практикалык зарылдыгы, маселелери терең чечилүүдө.

Изилдөөчү изилдөөгө алынып жаткан англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочтордун лексика - семантикалык жактан талдоо актуалдуу экенин айгинелейт. Автор мындай зарылчылыкты төмөнкү факторлор менен тастыктайт:

1. Азыркы тил илими ар түрдүү системадагы тилдердин лексикалык системасын сыпаттоодо өзгөчө макамга эгедер сын атоочтордун семантикасын тактоого муктаж;
2. Сын атоочтордун арасындагы мейкиндиктеги чен – өлчөмдү сыпаттаган лексемалар тууралуу лингвистикалык маалыматтарды системалаштыруу жана кеңейтүү зарыл, англис жана кыргыз тилдеринде мейкиндиктеги чен – өлчөмдү сыпаттаган сын атоочторду азыркы корпустук лингвистиканын алкагында статистикалык маалыматтарды камтып изилдеген эмгектер жокко эсе;
3. Тил корпустарынын чегинде мейкиндиктеги чен – өлчөмдү сыпаттаган сын атоочторду салыштырылып жаткан тилдерде изилдөө менен алардын азыркы синхрондук абалын тактоого шарт түзөт.

Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюнткан сын атоочторго лексикалык жана семантикалык жактан анализ жүргүзүлүп изилдөө өз максатына жеткен.

Бул иштин илимий жаңылыгы болуп англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюнткан сын атоочтор алгач ирет корпустук лингвистиканын сандык жана сапаттык методдорунун негизинде изилдөөгө алынышы.

Эмгекте бир тилден экинчи тилге салыштырып окуу, так туура берүү лингвистикада корпустук изилдөө зор мааниге ээ, тактап айтканда, автордун аткарган иши тил илимине чоң салым кошууда десек жаңылышпайбыз.

Ар бир бап теориялык негиздерди камтып, мисалдар менен тастыкталган. Биринчи бап сөз түркүмдөр теориясынын изилдөөсүнө багышталып, алардын табияты, валенттүүлүгүнө, лексикалык – семантикалык варианттарына көңүл бурулат.

Экинчи бап англис жана кыргыз тилдериндеги сын атоочту иликтөөнүн метадологиялык өбөлгөлөрү талданып, илимий эмгектер сыпатталат. Илимий иште жалпы илимий методдор: анализ, синтез, жалпылоо, классификациялоо колдонулат.

Ал эми, үчүнчү бап изилдөөнүн тыянактарын корутундулайт. Ар бир тыянак мисалдар менен тастыкталып, талдоодон талкулоого, суроолордон тиешелүү бышыктоого жана иликтөөлөрдөн турат.

Бул эмгек өзгөчө кыргыз жана англис тилдеринин грамматикасына зор салым кошту деп эсептейм. Себеби, грамматикалык категорияларда, лингвистер арасындагы талаш-тартыш маселелердин бири болгон, бирдиктердин бирине мейкиндикти билдирген сын атоочтордун лексикалык – семантикалык ой - жүгүртүүгө чекит коюлду деген көз караштамын.

Антсе дагы, илимий иш мүчүлүштүктөрсүз болбойт эмеспи. Иштин мүчүлүштүктөрү төмөнкүлөр:

1. Сын атоочторду периферияга бөлүүдө, алыскы жана жакынкы периферияны да эске алса деп ойлойбуз;
2. Контекстин мисалдарын талдоо сунушталат. Статистикасы гана берилип калган. Классификация берүү менен мисалдардын семантикасын талдоо сунуштайм;

3. Илимий эмгекте техникалык каталарга жол берилген, алар, сөздөрдүн кайталанышы, туура эмес жазылышы, же жазылбай түшүп калуусу ж.б.

Менин оюмча, жогорку мүчүлүштүктөр илимий эмгектин беделин түшүрө албайт, анткени, илимий – теориялык жана практикалык мааниге ээ болгон орчундуу маселелер козголуп, тилдик бирдиктер сакталган. Эмгек мисалдар менен жеткиликтүү иликтенип берилген.

Диссертациялык иш илимий эмгектин талаптарына толук жооп берет жана тил илимине, өзгөчө салыштырма типологиялык тил илимине эбегейсиз зор салым кошту деген көз карашым бар. Эмгек өз максатына жетип жана диссертациялык кеңештин баардык талаптарына толук жооп берет, ошол себептен, коргоого сунуштайм.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а.профессор А.У. Акынбекова: Кийинки сөз филология илимдеринин кандидаты, доцент А.А.Касиевага берилет.

Ф.и.к., доцент А.А. Касиева: Кыргыз тили корпусунун түзүүчүсү катары айтат элем, 2020 - жылдан бери Кыргыз-Түрк Манас университетинде бакалавр жана магистрдик иштер гана корпустук лингвистиканын алкагында корголуп келген. Диссертант мейкиндикти туюндурган сын атоочторго азыркы замандын бирден бир актуалдуу болгон тармак прикладдык лингвистиканын бир бөлүгү болгон корпустук лингвистиканын негизинде анализ жүргүзгөнү мени кубандырып турат, мында англис тилиндеги бир канча корпустарды колдонгон, ал эми кыргыз тилинин корпусун практикалык жактан илимий иште колдонулушу, теманын илимий жанылыгы экенин тастыктап турат жана биринчи кандидаттык иш жазылды деп айтсам болот.

Илимий иштин актуалдуулугу англис жана кыргыз тилдеринде мейкиндиктеги чен-өлчөмдү сыпаттаган сын атоочторду азыркы корпустук лингвистиканын алкагында статистикалык маалыматтарды камтып изилдеген эмгектер жокко эсе экенин тастыктап кетким келет. Диссертацияда чен-өлчөм сын атоочторунун лексикалык- семантикалык өзгөчөлүктөрүн табууда компаративистикалык лингвистиканын алкагында изилдөөсү, салыштырма тил илиминин методдору менен корпустук лингвистиканын сандык жана сапаттык методдорун колдонуусу иштин теориялык баалуулугун ачып турат.

Ал эми илимий иштин практикалык баалуулугун ЖОЖдо салыштырма типология, колдонмо лингвистика сабактарында колдонуу, өзгөчө кыргыз тилдүү студенттер үчүн пайдалуу курал болоорун айгинелейт.

Иште салыштырма, типологиялык жана корпус боюнча милдеттер коюлуп, алардын бардыгы ишенимдүү түрдө чечилип, “мейкиндиктеги чен-өлчөмдү сыпаттаган сын атоочторго лексикалык-семантикалык анализ жүргүзүү” боюнча иштин негизги максатына жеткен.

М.Т.Чортекова иштин теориялык жактан планын туура түзгөн жана логикалык изилдөө жүргүзгөн деп эсептейм.

Бирок бир эскертүү пикирин айтууга болот: 87 бетте мынча жолу жолуккан деп эле чектелип калган. Классикалык метод менен анализ

кылгандан кийин гана корпустук деңгээлге өтүү керек деген сунушумду айтат элем. Бирок бул эскертүү иштин теориялык жана практикалык баалуулугун эч кандай төмөндөтпөйт.

Диссертант өз ишинде өзүнүн жогорку лингвистикалык эрудициясын, тилдик материалды кылдат билгендигин көрсөткөнү, иш так, лингвистикалык жактан сабаттуу жазылганы жана анын негизинде, «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык-семантикалык анализ жүргүзүү» деген аталыштагы 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган изилдөө ишин коргоого сунуштаймын.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а.профессор А.У. Акынбекова: Бул иш боюнча мен дагы сунуш-пикиримди айтып коёюн.

Изденүүчү М.Т.Чортекованын «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» деп аталган диссертациясы илимий-теориялык жактан системалуу жазылган. Иш факты-материалдарга бай. Айрыкча, кыргыздын улуттук баалуулугун сактаган көркөм чыгармалардан, эпостордон, жомоктордон, макал-лакаптардан, накыл-кептерден, гезиттерден алынган мисалдардын берилишин өзгөчө белгилеп коюуга арзыйт. Илимий иш, негизинен, теориялык жактан жакшы иштелип чыккан. М.Т.Чортекованын аталган диссертациялык иши тилдик аспектиде алгачкы жолу комплекстүү, системалуу түрдө иликтенген эмгек катары баалоого болот.

Бул изилдөөдөн алынган жыйынтыктар, корутунду-бүтүмдөр илимий теориялык жактан жана билим берүүчүлүк, илимий изденүүчүлүк практика үчүн чоң мааниге ээ. Изилдөө кыргыз-англис тилдерин окутууда жана ушул өңүттөгү темага байланыштуу кийинки жүргүзүлүүчү илимий-изилдөөлөргө теориялык-методологиялык негиз болуп бере алат.

Жогоруда айтылгандар менен катар, иште орун алган айрым төмөнкүдөй жагдайлар боюнча сын-пикир, сунуш айтууга болот:

Алсак, мазмунда төмөнкүдөй орфографиялык каталар кетирилген:

1) 1-баптын темасы “Кыргыз жана англис тилдериндеги сын атоочтун изилдөөнүн теориялык маселелери” деген аталыштагы “сын атоочтун” эмес “сын атоочту” деп өзгөртүп берсе туура болот деп ойлойбуз.

2) “лингвистикадалык” эмес “лингвистикалык”.

3) “Тюркологияда” эмес “түркологияда”.

4) Баптар ар түрдүү берилип калган: **1-БАП, II. БАП, 3-БАП**

5) 2-бап 17 эле бетти түзүп калган. Муну толуктоо керек.

Киришүү бөлүмүндө: 1) “Изилдөөнүн объектиси”, “Изилдөөнүн предмети” киришүү бөлүмүнө тиешелүү. 2) “Диссертациянын темасынын негизги илимий-изилдөө иштери менен болгон байланышы” киришүү бөлүмүндө берилбей калган. 3) “Изилдөөнүн тыянактарынын жарыяланышы” дегендин ордуна “Изилдөөнүн жыйынтыктарынын илимий басылмаларда жарыяланышы” деп толуктап жазсаңыз туура болот. 4) “Иштин курамы жана көлөмү” жазылган эмес.

1-Бапта: 20-бетте англис тилинде сын атоочту 13 түргө бөлүп берген. Андагы терминдердин аталышы кыргыз тилинин грамматикасына туура келбейт: **3 - Баяндооч сын атооч:** *Менин боюм узун.* **5 - Таандык сын атооч** таандык (эмес жактама ат атооч деп бериш керек го) ат атоочтордон турат: *Менин өлкөм, сенин үй-бүлөң, анын унаасы* деген мисалдарды келтирген. **6 - Көрсөтмө сын атооч:** буга мисал берилген эмес. **7 - Энчилүү сын атоочтор** энчилүү зат атоочтордон жасалат: *Америка_жараны, шекспир доору* деген мисалдар келтирилген. **8 - Атоочтук сын атоочтор** кыймыл атоочтордон жасалат: *Сууда сүзүү сабактары ж.б.* **9 - Чектөөчү сын атоочтор:** *Мен бир нече баштык сатып алдым.* **10 - Сыпаттоочу сын атоочтор** зат атоочтун же ат атоочтун сын-сыпатын, өңү-түсүн, сапатын чагылдырат. Мисалы: *кызыктуу адамдар, коркунучтуу окуя.* **11 - Суроолуу сын атоочтор:** (эмне? кайсы?) *Сен кайсы түстү жактырасың?* **12- Аныктоочу сын атоочтор:** *Анын кол жазмасы сулуу.* **13 - Ажыраткыч сын атоочтор:** (ар бир, же) *Ар кимдин өз теңи бар.*

Терминдердин туура эмес которулуп колдонулганына байланыштуу мындай көрүнүштөр иштин 40-бетинде да “байланыштыруучу этиштер” деп кыргыз тилине мүнөздүү болбогон терминди колдонуп, “болдук, эле, элек” деген кыргыз тилиндеги жардамчы этиштерди мисал келтирген.

Иште көбүнчө окумуштуулардын көз караштарын “деп белгилейт”, “деп берилген”, “көрсөтөт” деп жазуу менен эле чектелип калган. Диссертанттын жеке көз карашы, илимий ой-пикири байкалбайт. Айрыкча, 23-27- беттердин аралыгында, 34 - беттеги “Сын атоочтун салыштырма тил илиминде изилдениши” деген биринчи баптын биринчи бөлүмчөсүндө окумуштуулардын пикирлери санактоо иретинде жазылып калган.

39-бетте “... кыргыз тилинде *өтө, абдан, аябай, аябаган, эбегейсиз* ж.б. деген күчөтмө тактоочтордун жардамы менен куралат” деп туура эмес берген. Булар кыргыз тилинин грамматикасында күчөткүч бөлүкчөлөргө кирет.

2-Баптын көлөмү 17 бетти гана түзүп калган. *Анализ, синтез, жалпылоо, классификациялоо, сандык жана сапаттык* методдор колдонулган. Бирок диссертанттын ишинде мындан тышкары белгилүү түркологдордун ар түрдүү илимий эмгектеринен, интернет булактардан маалыматтар жыйналып, жалпылаштырылган. Демек, изилдөөдө активдүү пайдаланылган метод катары **материал топтоо** методу колдонулган;

– энциклопедиялык, терминологиялык, түшүндүрмө ж.б. сөздүктөр менен иштегендиги иште көрүнүп турат ошондуктан **лексикографиялаштыруу** методун пайдаланган;

– жыйналган материалдар иреттелип, өзүнчө белгилүү болгон критерийлердин негизинде топтоштурулган. Ошондуктан иштин бир кыйла бөлүгү **системалаштыруу, иреттеп топтоштуруу** методу да колдонулган;

– англис ж.б. тилдердеги сөздөргө көп учурда которуу, чечмелөө, түшүндүрүү иштери жүргөн. Ошондуктан бул изилдөөдө **интерпретациялоо, которуу, трансформациялоо методдору** да колдонулган. Бирок иште алар белгиленбей калган. Буларды чечмелеп, мисалдар менен толуктап берүү керек.

Иштин акырында кыргыз жана англис тилидериндеги мейкиндикти туюндурган сын атооч сөздөрдүн тиркемеси берилсе жакшы болмок.

Диссертацияда орфографиялык, пунктуациялык, стилдик мүнөздөгү каталар 7, 8, 14, 16, 17, 22, 24, 25, 26, 32, 40, 46, 47, 61, 87, 93 беттерде орун алган. Стилдик каталар: 29, 33, 39, 40, 43, 44, 45, 61, 62, 70, 81 беттерде да орун алат. Иштин техникалык жасалгаланышында да мүчүлүштүктөр бар. Мисалы, үтүр, чекит, каша, тырмакчалар тиешелүү сөз менен жанаша келбей, алардын ортосуна ажырым коюлуп жазылган, сызыкчалар өз элементи менен берилген эмес. Абзацтар сакталган эмес. Шилтеме катары берилген адабияттар текстин ичинде талаптагыдай жазылган эмес. Ар бир бөлүм жаңы бет менен башталууга тийиш.

Ушул сыяктуу каталар иште тыныш белгилерди колдонууда да байкалат. Андай каталардын баары иште белгиленди.

Бирок көрсөтүлгөн жагдайлар иштин мазмунуна, жыйынтыктарына, концепциясына доо кетире тургандай принципалдуу мүнөзгө ээ эмес.

Жыйынтыктап айтканда, изденүүчү М.Т. Чортекова «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» деген темада 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациялык иши КР Президентине караштуу Улуттук Аттестациялык комиссиянын кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарына жооп берген иш катары коргоого сунуштайм.

Дагы кимдин пикири, сунушу бар? Сөз жок болсо, талкууну токтотуп, сөздү диссертантка берели.

Диссертант М.Т. Чортекова: Бүгүнкү отурумдун, урматтуу катышуучулары, биздин изилдөө ишибизди окуп, баалуу сын-пикирлериңиздерди айтканыңыздар үчүн терең ыраазычылык билдирем. Сиздер айткан сын-пикирлерди, сөзсүз, эске алам. Убактыңыздарды бөлүп, диссертациянын талкуусуна активдүү катышып, колдоо көргөзгөндүгүңүздөр үчүн ыраазычылык билдирем.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а.профессор А.У. Акынбекова:

Башка пикирлер жок болсо, Чортекова Миргул Темирбековнанын «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» аттуу диссертациялык ишин талкуулоонун жыйынтыгы боюнча бүгүнкү отурумдун корутундусу жана токтомдун долбоору менен тааныштырып коюуга уруксат этиңиздер (корутундунун жана токтомдун долбоору окулат). Эгерде толуктоо-кошумчаларыңыздар жок болсо, корутундуну жана токтомду бекитип коёлу.

ЖЫЙЫНТЫК

Чортекова Миргул Темирбековнанын «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» деген темадагы 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн Кыргыз улуттук университетинин кыргыз филологиясы факультетинин кыргыз тил илими кафедрасынын кеңейтилген отуруму.

Диссертациялык изилдөөнүн жыйынтыгында төмөнкүдөй корутунду ой-пикирлерди айтууга болот:

1. Изилдөөнүн темасы Кыргыз улуттук университетинин кыргыз филологиясы факультетинин кыргыз тил илими кафедрасынын планына туура келет.

2. Теманын актуалдуулугу. Изилдөөгө алынып жаткан англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочтордун лексика-семантикалык өзгөчөлүктөрүн изилдөөнүн актуалдуулугу төмөндөгү факторлор менен аныкталат: Азыркы лингвистика ар түрдүү системадагы тилдердин лексикалык системасын сыпаттоодо өзгөчө макамга эгедер сын атоочтордун семантикасын тактоого муктаж; Сын атоочтордун арасындагы мейкиндиктеги чен-өлчөмдү сыпаттаган лексемалар тууралуу лингвистикалык маалыматтарды системалаштыруу жана кеңейтүү зарыл; Англис жана кыргыз тилдеринде мейкиндиктеги чен-өлчөмдү сыпаттаган сын атоочторду азыркы корпустук лингвистиканын алкагында статистикалык маалыматтарды камтып изилдеген эмгектер жокко эсе; Тил корпустарынын чегинде мейкиндиктеги чен-өлчөмдү сыпаттаган сын атоочторду салыштырылып жаткан тилдерде изилдөө менен алардын азыркы синхрондук абалын тактоого шарт түзөт.

3. Автордун диссертациялык илим-изилдөөнүн жыйынтыгына айкын кытышуусу. Диссертациялык иш автор тарабынан өз алдынча аткарылган. Диссертант англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго классикалык анализге кошумча, XXI кылымдагы прикладдык жана корпустук лингвистика багыты менен мейкиндикти туюндурган сын атоочтордун өзгөчөлүктөрүн корпустардын материалдарынын негизинде иликтеп, кыргыз тил илиминде биринчи жолу кыргыз тилинин корпусунун колдонуу менен изилдөөнүн жаңы багытын, жаңы баскычын алып чыккан.

Тактап айтканда, англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочтордун лексикалык жалпылыктары комплекстүү түрдө салыштырылып, ага кошумча корпустун сандык жана сапаттык методдорун колдонуу менен лексикалык анализ жүргүзүлдү.

Изилдөөчүнүн диссертациялык изилдөөдөн чыгарган тыянактары илимий теориялык жактан ишенимдүү.

3. Диссертациялык иштин жаңылыгы. Англис жана кыргыз тилдеринде мейкиндик чен-өлчөмүн туюнткан сын атоочтордун лингвистикалык өзгөчөлүктөрү алгач ирет корпустук лингвистиканын сандык жана сапаттык методдорунун жардамы менен лексикалык анализ жүргүзүлөт; Англис жана кыргыз тилдериндеги тил корпустарынын колдонмо лингвистикадагы мааниси аныкталат; тил корпустарына сереп салынып, алардын ортосундагы айырмачылыктар аныкталат; кыргыз тил корпусунун табияты талданат.

4. Жүргүзүлгөн изилдөө ишинин ишенимдүүлүгү. Диссертант тарабынан коюлган жоболорду практикада колдонуу мүмкүнчүлүктөрү тастыктайт. Диссертациялык иштин негизинде апробацияланган практикалык аракеттери, ишти талкулоо учурунда илимпоздордун эмгекке карата берилген баалары бул проблеманын негизинде жүргүзүлгөн изилдөө ишинин ишенимдүүлүгүн ырастайт.

5. Натыйжалардын илимий жана практикалык мааниси жана анда алынган жыйынтыктарды пайдалануу боюнча сунуштар. Диссертациянын материалдарын жогорку окуу жайларынын студенттерине “Англис тилинин лексикологиясы”, “Тил илими”, “Корпустук лингвистика”, “Салыштырма типология”, “Котормо” деген тандоо жана атайын курстарды өтүүдө кеңири колдонууга болот жана англис жана кыргыз тилиндеги салыштырма сөздүктөрүн түзүүдө изилдөөнүн материалдары баалуу илимий-теориялык булак болуп бере алат. Ошондой эле изилдөөнүн жыйынтыктары корутунду-тыянактары, факты-материалдары корпустук лингвистика, салыштырма типология, сыяктуу илимий багыттарда да кеңири пайдаланууга жарактуу. Ушул жагдайлар изилдөөнүн илимий жана практикалык маанисин айгинелейт.

6. Диссертациянын жыйынтыктарынын басылмаларда чагылдырылышы. Диссертациянын жалпы мазмуну жана негизги жыйынтыктары боюнча эл аралык, республикалык илимий-практикалык конференцияларда баяндамалар жасалып, жарыяланды. Тактап айтканда, Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын талабына жооп берген 11 илимий макала (Ж.Баласагын атындагы КУУ Жарчысы, Н.Исанов атындагы КМКТАУ Жарчысы, И.Арабаев атындагы КМУ Жарчысы, КИЖТИ журнал, Известия национальной академии наук Республики Казахстан), анын ичинен Кыргыз Республикасынын аймагынан сырткары индекстелген системага кирген (РИНЦ) басылмаларга 2 макала, “Этнолингвистическая экспрессивность прилагательных в кыргызском языке” жана “Корпусное исследование прилагательного “чоң” в кыргызском языке” Международный журнал экспериментального образования Москва шаарында жарык көрдү.

7. Диссертациянын мазмунунун коргоого сунушталган адистикке ылайык келиши. «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» деген темада М.Т. Чортекованын тарабынан сунушталган

кандидаттык диссертация 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистигине ылайык келет. Диссертация Кыргыз улуттук университетинин кыргыз филологиясы факультетинин кыргыз тил илими кафедрасында аткарылган.

Отурумдун төрайымы, ф.и.д., м.а. профессор А.У. Акынбекова:

Башка пикирлер жок болсо, М.Т. Чортекованын «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» аттуу диссертациялык ишин талкуулоонун жыйынтыгы боюнча бүгүнкү отурумдун корутундусу жана токтомдун долбоору менен тааныштырып коюуга уруксат этиңиздер (корутундунун жана токтомдун долбоору окулат). Эгерде толуктоо-кошумчаларыңыздар жок болсо, корутундуну жана токтомду бекитип коёлу.

Эмгектин аяктаганын эске алуу менен диссертация коргоого сунушталды. Ушул айтылган пикирлер жалпысынан кабыл алынсын деген диссертациялык талкуунун мүчөлөрү кол көтөрүп коюнуздар.

Каршы – жок, калыс – жок, баардыгы – макул.

Корутундунун долбоору бир добуштан кабыл алынды.

Жогорудагы корутундунун долбоору төмөнкүдөй токтом кылат.

Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин кыргыз филологиясы факультети кыргыз тил илими кафедрасынын кеңейтилген отуруму

ТОКТОМ кылат:

1. М.Т. Чортекованын «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» деген темада филология илимдеринин кандидаты илимий даражаны изденип алуу үчүн жазган диссертациялык иши 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистигине ылайык келет деп табылсын жана талкуунун жүрүшүндө айтылган айрым сын-пикирлер, сунуштар диссертант тарабынан эске алуу менен диссертациялык кеңешке сунушталсын.

2. М.Т. Чортекованын «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» деген темада 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациялык иши изденүүчү тарабынан жекече аткарылган, КРдин Президентине караштуу Улуттук аттестациялык комиссия тарабынан кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарга толук жооп берген изилдөө иш деп эсептелсин жана аткарылган иш ачык коргоого сунушталсын.

3. М.Т. Чортекованын «Англис жана кыргыз тилдериндеги мейкиндикти туюндурган сын атоочторго лексикалык жана семантикалык анализ жүргүзүү» деген темада 10.02.20 – тектештирме тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациясынын атайын дисциплина боюнча кандидаттык экзаменинин кошумча программасы бекитилсин.

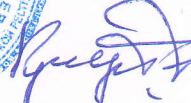
Кафедранын кеңейтилген отурумунун
Төрайымы, филология
илимдеринин доктору, м.а.профессор

 - А.У. Акынбекова

Кафедранын кеңейтилген
отурумунун катчысы

А. Узенбекова

Ваше задание выполнено

К.Т. Бешбаев Н.Т. Курашаев

